

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
(мовознавство)

Випуск 31

2001

ЗМІСТ

ІЗОМОРФІЗМ КАТЕГОРІЙ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ І ФОРМАЛЬНОЇ ГРАМАТИКИ	
Олександр Бондар (Одеса)	3
ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ЗМІНИ В МОРФЕМНІЙ СТРУКТУРІ СЛОВА	
Тетяна Гаврилова (Черкаси)	5
ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД МОВОЮ ЗАКАРПАТСЬКОГО БУКВАРЯ І. КУТКИ 1799 РОКУ: МОРФОЛОГІЯ	
Валентина Статєєва, Галина Дору (Ужгород)	8
ПОНЯТТЯ "КОНЦЕПТ" У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	
Олена Цапок (Черкаси)	10
УКРАЇНСЬКА ВІДМІНКОВА СИСТЕМА У ФУНКЦІОНАЛЬНО-КАТЕГОРІЙНОМУ ВИМІРІ (спроба перекласифікації відмінків)	
Іван Вихованець (Київ)	13
ПРО ГРАМАТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ СУБСТАНТИВАЦІЇ У СЛОВОТВІРНИХ ПОХІДНИХ	
Стефанія Панцьо (Тернопіль)	16
ВЖИВАННЯ ФЛЕКСІЇ -И У ФОРМІ РОДОВОГО ВІДМІНКА ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ТА ЧЕТВЕРТОЇ ВІДМІН	
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	
Світлана Авдєєва (Кіровоград)	20
СЛОВОТВІРНА КАТЕГОРІЯ ІНСТРУМЕНТАЛЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	
Володимир Олексенко (Херсон)	24
ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ ІМЕННИКІВ СПІЛЬНОГО РОДУ (НА ПРИКЛАДІ ОЦІННИХ НАЗВ ОСІБ)	
Тетяна Вільчинська (Тернопіль)	33
ФУНКЦІЯ СУКУПНОСТІ У СТРУКТУРІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ КВАНТИТАТИВНОСТІ	
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	
Світлана Бронікова (Одеса)	36
КАТЕГОРІЙНО – ГРАМАТИЧНИЙ ПРИНЦИП ВИДІЛЕННЯ ІМЕННИКОВИХ ОМОНІМІВ	
Ірина Савченко (Черкаси)	37
ОЗНАКА ЛІМІТАТИВНОСТІ У ВІДДІЄСЛІВНИХ ІМЕННИКАХ ДІЇ	
Олена Пчелінцева (Черкаси)	40
СУБСТАНТИВОВАНІ ДІЄПРИКМЕТНИКИ У ПАРАДИГМІ ВІДДІЄСЛІВНИХ ІМЕННИКІВ	
Наталія Лихошерстова (Харків)	42
НАГОЛОШЕННЯ ІМЕННИКІВ СЕРЕДЬНОГО РОДУ НА -А(-Я) В "ЕНЕЇДІ" ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО	
Анжеліка Зинякова (Миколаїв)	46
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕПРЯМИХ НОМІНАЦІЙ ПРЕДМЕТІВ ПОБУТУ	
Інна Несстеренко (Вінниця)	48
НОВОТВОРИ НА ОСНОВІ ВЛАСНИХ НАЗВ У МОВІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	
Олександр Стишов (Київ)	51
ВАЛЕНТНІСТЬ СУФІКСІВ -ОР, -ЕР В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	
Інна Демешко (Кіровоград)	55
ФЛЕКСІЙНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ НОМІНАЦІЙ	
Марія Брус (Івано-Франківськ)	61
UNCONVENTIONAL DIMINUTIVE FORMATIONS IN UKRAINIAN CHILD LANGUAGE: A CASE STUDY	
Tetyana Linnik (Kyiv)	64
ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ СУФІКСІВ СУБ'ЄКТИВНОЇ ОЦІНКИ	
Лариса Шутак (Чернівці)	72
СИНТЕТИЧНЕ ФОРМОТВОРЕННЯ І СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ДІЄСЛІВНИХ КАТЕГОРІЙ	
Олена Дубова (Київ)	74
ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ КРАТНОСТІ НА РІВНІ МАКРОСТРУКТУРИ МОВИ ПЕРСОНАЖІВ	
РОСІЙСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	
Тетяна Голосова (Черкаси)	77

-атор, -итор), -ер (-онер) найпродуктивнішою є друга акцентна позиція (наголос переходить з твірного слова на акціонер, костюмер, боксер, реставратор, стабілізатор, інвеститор, калькулятор, вентилятор, режисер.

Таким чином, аналіз валентних особливостей суфіксів -ор (-тор, -атор, -итор), -ер (-онер) в українській мові дає можливість зробити такі висновки:

1. Форманти -ор та -ер і похідні від них запозичені прямо або через посередництво англійської та німецької мов зі значеннями особи за відношенням до діяльності та конкретного предмета з латинської мови.
2. Суфікс -ор (-тор, -атор, -итор) вільно сполучається із ССП "дія", "абстрактне поняття", а суфікс -ер (-онер) – із ССП "абстрактне поняття" і "конкретний предмет".
3. Формант -ор (-тор, -атор, -итор) не поєднується з основами ССП "особа", "місце", а формант -ер (-онер) – з основами ССП "особа", "ознака", "місце".
4. Для похідних на -ор (-тор, -атор, -итор), -ер (-онер) продуктивною є сполучуваність з іншомовними твірними основами.
5. Дані суфікси сполучаються з основами, що закінчуються твердими приголосними /т/, /д/, /з/, /с/, /л/, /м/, /н/ та голосними /і/, /у/.
6. Для формантів -ор, -ер і похідних від них характерна коренева валентність.
7. Для іменників на -ор (-тор, -атор, -итор), -ер (-онер) продуктивною є сполучуваність із дієслівними та іменниковими основами.
8. При творенні даних похідних продуктивними є такі морфологічні явища як усічення твірної основи та чергування приголосних /г/ – /ж/; /л'/ – /л/ на міжморфемному шві.
9. Для похідних даних типів найпродуктивнішою є друга акцентна позиція.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Білоусенко 1993 – Білоусенко П.І. Історія суфіксальної системи українського іменника (назви осіб чоловічого роду). – К.: КДП, 1993. – 214 с.
- Горпинич 1999 – Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. – К.: Вища шк., 1999. – 207 с.
- Карпіловська 1999 – Карпіловська С.А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: Будова та реалізація. – К.: Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України, 1999. – С. 298.
- Клименко, Карпіловська 1998 – Клименко Н.Ф., Карпіловська С.А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. – К.: Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України, 1998. – 162 с.
- Клименко 1998 – Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. – К.: ІЗМН, 1998. – 182 с.
- Кубрякова 1981 – Кубрякова Е.С. Типы языковых значений: Семантика производного слова. – М.: Наука, 1981. – 199 с.
- Пауль 1960 – Пауль Г. Принципы истории языка. – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1960. – 500 с.
- СИС – Словник іншомовних слів / За ред. Л.О.Пустовіт. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
- Шанский 1968 – Шанский Н.М. Очерки по словообразованию в русском языке. – М.: Изд-во Москов. ун-та, 1968. – 308 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Інна Демешко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси – проблеми словотвірної морфеміки.

ФЛЕКСІЙНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ НОМІНАЦІЙ

Марія Брус (Івано-Франківськ)

У статті досліджено особливості структурно-семантичної деривації загальних жіночих особових номінацій на -а, -ая староукраїнської мови XVI – XVII ст. Аналіз закономірностей формування таких фемінітивів показав, що вони являють собою специфічні дериваційні конструкції, які є результатом флексійного способу творення.

The article examines the structural and semantic peculiarities of common feminine nouns ending in -a, -aya used in the Ukrainian of the XVI th – XVII th centuries. The study analyzes the formation of common feminine nouns as specific constructions which are the result of flexional derivation.

Серед загальних жіночих особових назв староукраїнської мови XVI – XVII ст. виділяється невелика кількість дериватів, утворених за допомогою флексій -а, -ая (патрона, єгиптянина, конюшая, скарбная тощо).

У мовознавстві немає однозначного погляду на спосіб творення особових фемінітивів такого типу. Жіночі найменування з флексіями -а, -ая кваліфікуються як деривати, утворені суфіксальним способом (нульова суфіксація) [Лопатин 1966: 8 – 9; Земская 1973: 255; Пауленка 1978: 78; Грамматика 1970: 147], безсуфіксальним [Потиха 1970: 158 – 161], конверсійним [Смирницький 1956: 81; Dokulil 1962: 202; Кубрякова 1974: 75; Ахманова 1957: 223], фонетико-морфологічним [Грамматика 1960: 209].

Незважаючи на різноманітне трактування деривації особових фемінітивів на *-а, -ая*, жіночі імена вказаного морфологічного оформлення слід вважати, очевидно, результатом флексійного способу. Віднесення їх до такого способу словотворення пояснюється функціональними особливостями детермінанта *-а*. Ще з індоєвропейського часу він відомий як дериваційний формант [Мейє 1951: 276], котрий на праслов'янському ґрунті внаслідок ускладнення своєї структури втрачав словотворчу функцію і виступав показником іменникової основи [Бевзенко 1960: 105]. До того ж початок формування жіночих дериватів за допомогою флексії *-а* сягає ще давніх слов'янських часів [Мейє 1951: 276–277]. За аналогією до них впродовж наступних синхронних зрізів конструювалися інші слова. Напр., у “Матеріалах для Словаря древнерусского языка” І. І. Срезневського подаються номінації *дружка, кума, оспожка, раба, роба* тощо [Словник... XIV – староукраїнської мови XIV – XV ст. – назви *госпожа, онука, теща, християнини* тощо [Словник... XIV – XV ст. 1977: I, 256; 1978: II, 85, 430, 1404]. Все це дозволяє розглядати жіночі особові найменування із закінченнями *-а, -ая* як деривати, утворені флексійним способом¹. Закінчення *-а, -ая* виступають у структурі особових фемінітивів одночасно дериваційними формантами і показниками граматичного значення жіночого роду [Пауленка 1978: 78].

У писемних пам'ятках XVI – XVII ст. нами виявлено понад 25 особових фемінітивів із закінченнями *-а, -ая*. Номінації на *-а, -ая* мотивуються похідними і непохідними основами маскулінних найменувань. З урахуванням словотворчих морфем, структури і семантики вивідних слів встановлюються такі СМ особових фемінітивів на *-а, -ая*:

Непохідна і похідна основа + *-а*: *тесть* (К.ССУМ) – “Іван после князя Семена Юревича Его Милости искал на княгини Его Милости, *тещи* господаря моего (AS, III, 137), *раба* (К.ССУМ) – Купила сию книгу *раба* Божи” (Яв ИЗ, 24), *монахъ, единокъ* (К.ССУМ) – Инокина: *Монаха, мнишка, черница, або единока* (ЛБ, 48), *онука* (К.ССУМ) – з *онукою* пасыньковною жаловали (АЖМУ, 70), *католикъ* – безъ жадного нарушеня *католика* Екклісія заховывала (К.ІСТ), *супругъ* (К.ССУМ) – Отказная запись Ивана Полозовича и *супруги* его Анастасии (АЮЗР, I, 55), *патронъ* – А если бы теж хто схотѣлъ мѣти собѣ за *патрону* Мѣтрѣ Бѣжю (К.ССУМ), *господь* “Бог” (К.ССУМ) – Радуйся, его ж дванадесят апостол те мати, *госпоже* (Величк. Тв., 60) – “Богородица”, *пасербъ* – Татяня, *пасерба* Холявчина (К.ІСТ), *небогъ* “бедный” [Мейє 1951: 301] – *небога*, не ед за мужем своим (Арх. ЮЗР, 8, III, 442), *подругъ* (К.ССУМ) – І се нисть син мой, его же есмь родила, но, рече, син *подруги* моеї (АОпС, УЛ I, 36), *правнука* – преблгсвеннаѣ Влчца нѣша Бѣца, яко *правнука* первыго, смерти подлеглого Адама (К.ІСТ). (Номінації *подруга* і *правнука* можуть розглядатися і як деривати, утворені префіксально-суфіксальним способом) тощо.

2. Похідна основа прикметникового типу відмінювання + *-а*: *войскый* – я наставилъ *скубедя(н)ка* *во(и)ска* бра(с)лавская (ССУМ, 4, 194) – “дружина войскового”, *городничий* (К.ССУМ) – Я *горо(д)ничая* воло(ди)ме(р)ская (ВГ, 158) – “дружина городничого”, *воротный* – призвавши *воротной* казала єи (сестру)... *выгнат* (ІСТ, 312) – “жінка, яка відчиняє ворота”, *земский* (К.ССУМ) – владник Єй Милости паней Богишової, *подскарбиной* *земской* з Долгобород (AS, VI, 116), *рыкный* – Тивона нашого Яцка и *рыкную* Марушу збилъ, змордоваль (К.ІСТ) – “жінка, яка доглядає челядь”, *дворный* (К.ССУМ) – пани Івановаѣ Андреевича, *подскарбинаѣ* *дворнаѣ* господаря, короля Его Милости (AS, VI, 47), *служащий* (К.ССУМ) – Что, *служащая* егда сотвори, и легким сном успе (Величк. Тв., 164) тощо².

З розглянутих СМ видно, що одні жіночі деривати мотивуються субстантивними основами, зокрема, фемінітиви на *-а*, а інші найменування – основами прикметникового типу відмінювання, здебільшого жіночі номінації на *-ая*.

Творення жіночих особових назв флексійним способом від субстантивних основ не викликає суперечностей, оскільки морфема *-а* у такому випадку сполучається з основами конкретного, чітко визначеного морфологічного оформлення, які до того ж формально і семантично простіші від фемінітивів (*внука* – *внука, аравитянинъ* – *аравитянина*). Сумнівним є творення флексійним способом жіночих імен від основ прикметникового характеру. Це зумовлено особливостями мотивувальних слів таких особових фемінітивів. Деякі чоловічі номінації прикметниками і відповідно процесу субстантивації не піддавалися, напр., *підчаший* [Бевзенко 1960: 139]. Інші співвідносні омонімічні ад'єктиви і перестали сприйматися як субстантивати, напр., *вартівничий* [Гринчишин 1965: 33]. З огляду на різноманітність твірних основ прикметникового характеру, жіночі номінації на *-ая* і маскулінними назвами, які зазнали субстантивації (*подданий* – *подданая*).

¹ А. Загнітко вказує, що флексія *-а* не виконує словотворчої функції, а “матеріалізує нульову позицію фемінітивного суфікса” [Загнітко 1987: 69].

² В. В. Лопатін зазначає, що у системі мови немає структурних обмежень для творення назв жіночого роду від іменників прикметникового типу відмінювання із значенням особи [Лопатін 1966: 8].

³ Жіночі номінації на *-ая* стилістично нейтральні і протиставляються фемінітивам з оцінним значенням [Голубева 1974: 64].

Розмежування фемінітивів на *-ая*, мотивованих несубстантивованими і субстантивованими чоловічими номінаціями, є складною проблемою, єдиним критерієм якого залишається встановлення відсутності чи наявності відповідних омонімічних прикметників [Пауленка 1978: 80]. Однією з причин відсутності співвідносних прикметників чоловічого роду є неможливість взагалі їх творення. Це стосується більшості жіночих номінацій на означення дружини за посадою, саном, титулом чоловіка. Їхні твірні ад'єктивні основи не мають відношення до субстантивації і кваліфікуються як результати морфологічного словотворення [Низинская 1976: 224]. Жіночі номінації на *-ая*, мотивовані ними, вважаються дериватами, які походять від несубстантивованих прикметників (*конюшая, городничая*). Відсутність омонімічних прикметників може бути викликана і незафіксованістю їх у писемних джерелах [Потебня 1968: 42 – 46]. У такому випадку назви дружин за соціальною ознакою чоловіка, який належить до високого або середнього соціального стану, передбачають наявність співвідносної несубстантивованої маскулінної назви, а інші жіночі номінації мотивуються субстантивованими прикметниками, за аналогією до інших фемінітивів.

Існування співвідносних ад'єктивів дозволяє розглядати фемінітиви на *-ая* як деривати, утворені шляхом морфолого-синтаксичної деривації, чи як слова, породжені флексійним способом від субстантивованих прикметників за допомогою форманта *-ая*. Зважаючи на те, що субстантивації зазнавали первинно прикметники без вказівки на рід (*безаконьныи, посланыи* тощо), які були досить поширені ще у давньоукраїнській мові [Самійленко 1964: 50], а також на те, що розглядувані нами прикметники чоловічого роду остаточно перейшли у розряд іменників, вони виступають дериваційною базою для фемінітивів на *-ая*. Процес творення жіночих номінацій на *-ая* у такому випадку аналогічний морфологічній деривації.

Таким чином, аналізовані особові фемінітиви характеризуються формальною відмінністю від чоловічих назв, а саме словотворчими морфемами *-а, -ая*. Однак, як видно з прикладів, жіночі деривати на *-а* формально складніші від маскулінних номінацій, а фемінітиви на *-ая* формально співвідносні з чоловічими назвами. Між жіночими найменуваннями з флексіями *-а, -ая* простежуються відмінності, які виявляються у належності фемінітивів до різних словозмінних типів – на *-а* і на *-ая*.

Твірні чоловічі номінації і похідні жіночі назви з флексіями *-а, -ая* розрізняються не тільки формально, а й лексико-семантично. Фемінітиви на *-а, -ая* виступають самостійними лексичними одиницями стосовно маскулінних номінацій. У процесі деривації жіночі найменування із закінченнями *-а, -ая* реалізують різні словотвірні значення. Одні з них набувають мутаційного значення, а інші – модифікаційного значення. Мутаційними дериватами є, утворені від несубстантивованих маскулінних номінацій, найменування дружин за соціальними ознаками чоловіків. Значення таких фемінітивів відмінне від лексичного значення їхніх твірних слів (*конюший – конюшая*). Модифікаційними дериватами виступають найменування жінок за національними, територіальними, релігійними ознаками тощо. Вони формуються внаслідок модифікації значення твірного слова (*сусідь – сусіда, католикъ – католика, самарянинъ – самарянина*).

Аналіз словотвору жіночих номінацій з флексіями *-а, -ая* показує, що особові фемінітиви на *-а, -ая* є своєрідною категорією дериватів у словотвірній підсистемі загальних жіночих особових назв староукраїнської мови XVI – XVII ст. Специфічність їх простежується у способі деривації – флексійному, дериваційних формантах – закінченнях *-а, -ая*, за допомогою яких вони відрізняються від співвідносних чоловічих номінацій, у лексичній самостійності щодо маскулінних назв.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Ахманова 1957 – Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии. – М.: Учпедгиз, 1957. – 295 с.
Бевзенко 1960 – Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. (Нариси із словозміни та словотвору). – Ужгород: Закарпатське обласне видавництво, 1960. – 416 с.
Dokulil 1962 – Dokulil M. Tvoření slov v češtině. I. Teorie odvozování slov. – Praha, 1962. – 247 s.
Граматика 1960 – Грамматика русского языка. – М.: Из-во АН СССР, 1960. – Т. I. – 719 с.
Граматика 1970 – Грамматика современного русского литературного языка. – М.: Наука, 1970. – 767 с.
Гринчишин 1965 – Гринчишин Д. Г. Явище субстантивації в українській мові (субстантивація прикметників). – К.: Наук. думка, 1965. – 112 с.
Голубева 1974 – Голубева Н. П. Деривационные свойства субстантивированных прилагательных // Тези доповідей та повідомлень міжвуз. наук. конф. з питань східнослов'янського іменного словотвору. – К., 1974. – С. 64 – 65.
Загнітко 1987 – Загнітко А. О. Корелятивність іменників-назв осіб чоловічого і жіночого роду // Українське мовознавство. – 1987. – Вип. 14. – С. 67 – 74.
Земская 1973 – Земская Е. А. Современный русский язык: Словообразование. – М.: Просвещение, 1973. – 304 с.
Кубрякова 1974 – Кубрякова Е. С. Деривация, транспозиция, конверсия // Вопр. языкознания. – 1974. – № 5. – С. 64 – 76.
Лопатин 1966 – Лопатин В. В. Способы именного словообразования. (Нулевая аффиксация, субстантивация). Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 1966. – 20 с.
Матеріали 1893, 1895, 1903 – Матеріали для словаря древнерусского языка по письменным памятникам И. И. Срезневского. – Санктпетербург: Типография Императорской Академии Наук, 1893. – Т. I. – 1420 с. + 49 с.; 1895. – Т. II. – 1802 с.; 1903. – Т. III. – 1684 с. + 272 с. + 13 с.
Мейе 1951 – Мейе А. Общеславянский язык. – М.: Из-во иностр. литературы, 1951. – 491 с.
Низинская 1976 – Низинская В. А. К вопросу словообразования существительных аффиксального типа склонения // Актуальные проблемы русского словообразования. – Ташкент, 1976. – С. 221 – 225.
Пауленка 1978 – Пауленка Н. А. Нарысы по беларускаму словаутварэнню. – Минск: Выдавецтва БДУ імя В. І. Леніна, 1978. – 136 с.

- Потебня 1968 – Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. – М.: Просвещение, 1968. – Т. 3. – 551 с.
 Потиха 1970 – Потиха З. А. Современное русское словообразование. – М.: Просвещение, 1970. – 384 с.
 Самійленко 1964 – Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови. – К.: Рад. шк., 1964. – Ч. I. – 234 с.
 Словник... XIV – XV ст. 1977, 1978 – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. I. – 630 с.
 1978. – Т. 2. – 591 с.
 Смирницький 1956 – Смирницький А. И. Лексикология английского языка. – М.: Изд-во лит. на иностранных языках, 1956. – 260 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- АЖМУ – Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582 – 1588 рр.) / Підготував до видання М. К. Бойчук. – К.: Наук. думка, 1965. – 190 с.
 АОНС, УЛІ – Апокрифи. Оповідання про Соломона // Українська література XIV – XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 33 – 36.
 АРХЮЗР – Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной Комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – К., 1909. – Ч. 8. – Т. III.
 AS – Archiwum ksiazat Lubartowiczow Sanguszkow w Slawucie. – Lwow, 1890. – Т. III (1432 – 1534); Т. VI (1549 – 1577).
 АЮЗР – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией. – СПб., 1863. – Т. I.
 ВГ – Волинські грамоти XVI ст. / Відп. ред. В. В. Німчук. – К.: Наук. думка, 1995. – 245 с.
 Величк. Тв. – Іван Величковський. Твори / Відповід. ред. Л. С. Махновець. – К.: Наук. думка, 1972. – 191 с.
 ІСТ – Історичний словник українського мови / Під ред. С. Тимченка. – К., Харків, 1930 – 1932. – Т. I.
 К.ІСТ – Картотека до Історичного словника українського мови С. Тимченка. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів.
 К.ССУМ – Картотека до словника української мови XVI – I пол. XVII ст. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів.
 ЛБ – Беринда П. Лексикон словенороский. – К., 1627 / Підгот. тексту і вступ. ст. В. В. Німчука. – К.: В-во АН України, 1961. – 272 с.
 ССУМ – Словник української мови XVI – I пол. XVII ст. – Львів, 1997. – Вип. 4. – 259 с.
 ИЗ – Ю. А. Яворский. Исторические личные, вкладные и другие записи в карпаторусских рукописных и печатных книгах XVI – XIX вв. // Наук. зб. товариства "Просвіта". – Ужгород, 1931. – Річник VII – VIII.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Марія Брус – аспірантка кафедри української мови Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.
 Наукові інтереси – проблеми історичного словотвору

UNCONVENTIONAL DIMINUTIVE FORMATIONS IN UKRAINIAN CHILD LANGUAGE: A CASE STUDY*

Tetyana Linnik (Kyiv)

The paper discusses processes of diminutive acquisition in Ukrainian at the earliest stages with the main focus on nonstandard operations. Three groups of unconventional formations (those ending in *-a*, *-i* and *-n*) found in the boy's spontaneous speech at the age of 1;6 – 2;1 are examined.

У статті аналізуються процеси освоєння димінутивів в українській мові на ранніх етапах розвитку на прикладі трьох груп ненормативних утворень (з закінченнями на *-a*, *-i*, *-n*), виявлених у спонтанному мовленні хлопчика у віці 1;6 – 2;1.

1. Introduction. It is a well – established fact that diminutives belong to one of the earliest morphological operations in the first language acquisition and they are reported in the speech of very young children [Dressler & Merlini Barbaresi 1994]. While many investigators report on correct usage of diminutives by children from an early age [Savichkene 1998, Stephany 1998], there is also evidence provided about specific child coinages [Ceccherini & Bonifacio & Zocconi 1997, Laalo 1998, Ravid 1998, Voeykova 1998].

Diminutives are frequently used in informal Ukrainian, particularly in child – directed speech [Slovotvir 1979: 103 – 106]. Modern Ukrainian possesses a rich and highly productive diminutive formation system, involving the majority of word classes. A number of Ukrainian suffixes attach productively to nominal, adjectival, and adverbial bases. Typically, most of the suffixes have a unique categorial base, while some of them (e.g. *en'k*) are class promiscuous. The latter can be used with nouns (*ruchen'ka* 'hand – DIM'), adjectives (*malen'kyj* 'little'), adverbs (*pomalen'ku* 'slowly – DIM'), numerals (*skilen'ky* 'how many, how much'). The hierarchy of diminutivised categories follows the principles underlined by Dressler [Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 93 – 107], so that the most viable categories are noun and adjective, which is a universal, it may also appear in pronouns. The diminutivised forms are still possible in numerals, though they sound a bit obsolete. The range of diminutivisation is rather wide, involving not only some particular word classes, but word combinations or even sentences, resulting in a nominalisation as in a poetic

*The research is supported by grant INTAS/UKRAINE – 95 – 0260. The project is directed by Prof. W.Dressler (Vienna University)